

Kunnat, kuntayhtymät ja kuntien yhteistoiminta-alueet
Yksityiset lastensuojelun sijaishuollon yksiköt

Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira teki vuoden 2012 aikana itsemääräämisoikeuden toteutumisesta koskevan kyselyn lastensuojelun ympärivuorokautista hoitoa ja kasvatusta tarjoaviin yksiköihin. Selvitykseen perustuva ohje on laadittu lasten itsemääräämisoikeuden ja lastensuojelulain (417/2007) mukaisten velvoitteiden korostamiseksi sekä rajoitustoimenpiteiden ohjeistuksen, toteuttamisen ja kirjaamisen menettelyjen yhdenmukaistamiseksi.

Ohjeen tarkoituksena on ohjata lastensuojeluyksiköiden henkilökuntaa tunnistamaan ero tavallisten kasvatustoimenpiteiden ja lastensuojelulakiin perustuvien, lasten perusoikeuksiin puuttuvien rajoitustoimenpiteiden käytön välillä. Tavoitteena on ohjata toimijoita lasten itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tukemiseen.

Itsemääräämisoikeuden perusta

Suomen perustuslain (731/1999) 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Saman pykälän 3 momentissa kielletään henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuminen ja vapauden riistäminen mielivaltaisesti ilman laissa säädettyä perustetta.

Keskeinen sosiaalihuollossa huomioon otettava perusoikeus on perustuslain 10 §:ssä säädetty yksityiselämän suoja. Säännös turvaa yksityiselämän lisäksi kunnian ja kotirauhan ja viittaa henkilötietojen suojan osalta erikseen säädettyyn henkilötietolakiin (523/1999). Yksityiselämän suoja kattaa kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden loukkaamattomuuden. Myös perustuslain 9 §:n mukainen liikkumisvapaus on kaikille turvattu perusoikeus. Perustuslain 6 §:ssä on erikseen säädetty lapsen oikeudesta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla. Kansainvälisen lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 60/1991) 12 artiklan mukaan lapsen mielipide on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Sopimuksen 13 artiklan mukaan lapsella on mielipiteidensä ilmaisemiseksi oikeus hakea, vastaanottaa ja levittää tietoa ja ajatuksia vapaasti, kunhan se ei loukkaa muiden oikeuksia. Artiklan 20 mukaan huostaan otetuilla lapsilla on oikeus julkisen vallan erityiseen suojeluun.

Itsemääräämisoikeus lastensuojelulaissa

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (4 §). Kun lapsi on otettu huostaan, sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta (45 §). Huostaan otetun lapsen

Dnro 1731/05.00.00.01/2013

15.3.2013

huollossa on pyrittävä yhteistoimintaan lapsen, vanhemman ja huoltajan kanssa (45 §).

Lastensuojelulain 58 §:n mukaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämisessä tulee noudattaa, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (1983/361) 1 §:ssä säädetään. Sen mukaan lasta tulee kasvat-
taa siten, että hän saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. Lapsen hoito ja kasvat-
us on lastensuojelulain 58 §:n mukaan myös järjestettävä ja lasta kohdeltava siten, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Lapsen oikeus tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti yksilönä ja oikeus saada vaikuttaa kehitystään vastaavalla tavalla itseään koskeviin asioihin on keskeinen perusoikeus. Lastensuojelulain 5 §:n mukaisesti ”Lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.”

Myös lastensuojelulain 20 §:ssä korostetaan, että ”lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla”. Lastensuojelussa lapsen oikeus osallistua ja tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa on yhtä tärkeä oikeus kuin se on aikuistenkin palveluissa. Lapsen etu ja suojeleminen voi tarkoittaa, ettei päätös ole lapsen mielipiteen mukainen, mutta päätöksen tekijän on perusteltava lapselle, miksi on päätetty hänen mielipiteestään poikkeavalla tavalla. Myös Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 7.3.2013 antamassaan päätöksessä painottanut, että lapselle on tärkeää se, että hän voi aidosti tuntea osallistuvansa itseään ja omaan elämäänsä vaikuttavia päivittäisiä asioita koskevaan päätöksentekoon.

Lastensuojelulain 54 §:n mukaan ”Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltoapaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä.”

Muutoksenhakuoikeudesta lastensuojelulain mukaisiin päätöksiin säädetään lastensuojelulain 15 luvussa. Lain 89 §:n 5 momentin mukaan muutosta häntä itseään koskevissa lastensuojeluasioissa saa lapsen huoltajan lisäksi hakea erikseen 12 vuotta täyttänyt lapsi itse. Lapsen rajoitustoimenpiteisiin kohdistuva muutoksenhakuoikeus koskee yhteydenpidon rajoittamisesta (63 §), aineiden ja esineiden haltuunotosta (65 §), viestin tai lähetyksen toimittamatta tai luovuttamatta jättämisestä (67 §:n 4 mom.), liikkumisvapauden rajoittamisesta (69 §), eristämisestä (70 §) ja erityisen huolenpidon järjestämisestä (72 §) tehtyjä päätöksiä.

Dnro 1731/05.00.00.01/2013

15.3.2013

Rajoitustoimenpiteiden käyttö

Rajoitustoimenpiteestä on lastensuojelussa kysymys silloin, kun toimenpiteellä joudutaan puuttumaan perustuslain lapselle turvaamiin perusoikeuksiin. Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat yhteydenpidon rajoitus (62 §), aineiden ja esineiden haltuunotto (65 §), henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus (66 §), omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen (67 §), kiinnipitäminen (68 §), liikkumisvapauden rajoittaminen (69 §), eristäminen (70 §) ja erityinen huolenpito (71 §).

Rajoitustoimenpiteitä voidaan, yhteydenpidon rajoittamista lukuun ottamatta, kohdistaa vain lastensuojelulaitokseen sijoitettuun huostaan otettuun lapseen. Avohuollon tukitoimena sijoitettuun lapseen ei saa kohdistaa rajoitustoimenpiteitä. Perhehoitoon sijoitettuun huostaan otettuun lapseen saa kohdistaa ainoastaan yhteydenpidon rajoittamista, mikäli se on lapsen edun kannalta välttämätöntä.

Rajoitustoimenpiteet on toteutettava aina mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen. Niitä saa kohdistaa lapseen vain siinä määrin kuin sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus taikka muun mainituissa säännöksissä säädetyn edun turvaaminen välttämättä vaatii.

Rajoitustoimenpiteiden käyttö rangaistuksena on kielletty ja niitä saa käyttää vain siihen tarkoitukseen kuin rajoitusta koskevissa säännöksissä on erikseen määritelty. Rajoitustoimenpiteistä on aina valittava lievin mahdollinen vaihtoehto ja sen käyttö on lopetettava heti, kun sen on mahdollista. Rajoituksia ei voi perustella laitoksen säännöllä, koska perusoikeuden rajoittamisen on perustuttava lakiin ja yksilölliseen, tilannekohtaiseen harkintaan. Rajoituksia ei siten voi automaattisesti kohdistaa kaikkiin yksikössä oleviin lapsiin ja nuoriin esimerkiksi tulovaiheessa niin kutsuttuna sopeutumisjaksona tai pysäyttämismenettelynä.

Asuinhuoneiden ”ratsaamiset”, taskutarkastukset, esineiden haltuunotto tai puheluiden kuunteleminen systemaattisina toimintatapoina eivät ole sallittuja, vaan niiden tulee perustua yksilökohtaiseen harkintaan ja lastensuojelulaisissa säädettyihin tarkkarajaisiin edellytyksiin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on todennut päätöksessään (Dnro 4138/2/09), että lastensuojelulain 69 §:n mukainen liikkumisvapauden rajoittaminen kohdistuu perus- ja ihmisoikeutena turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen, jolloin vapaudenriiston sallivia perusteita tulee tulkita ahtaasti.

Kaikissa lastensuojeluyksiköissä on tunnettava rajoituksia koskeva lainsäädäntö ja menettelytavat sekä noudatettava niitä. Lastensuojelulain 65–70 §:ssä tarkoitettujen rajoitustoimenpiteiden käytön seuraamiseksi ja valvomiseksi on lastensuojelulaitoksen kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet ymmärrettävästi ja asianmukaisesti. Kirjaamisen tulee sisältää rajoitustoimenpiteen kuvaus, toimenpiteen peruste ja kesto, toimenpiteestä päättäneen, sen käytännössä toteuttaneen ja siinä läsnä olleen henkilön nimi sekä tarvittaessa 66 §:n 1 momentissa ja 67 §:n 3 momentissa tarkoitettu erityinen syy. Lisäksi on mainittava toimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Kirjaamisessa on myös mainittava, miten lasta on kuultu ennen rajoitustoimenpiteestä päättämistä tai

Dnro 1731/05.00.00.01/2013

15.3.2013

sen toteuttamista ja lapsen mielipide asiasta. Kirjaamisten sisältö on lähetettävä tiedoksi 13 b §:ssä tarkoitetulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuukausittain (74 §).

Lastensuojelulain 11 luvussa säädetään yksityiskohtaisesti rajoitustoimenpiteiden käyttämisen yleisistä edellytyksistä, rajoittamista koskevista päätöksistä, niiden kestosta ja päätöksentekoon oikeutetuista henkilöistä sekä päätökseen kirjattavista asioista. Päätösten muutoksenhakuoikeutta ja tiedoksi antamista koskien on noudatettava, mitä niistä laissa säädetään (89 §). Lapsen kanssa pitää keskustella riittävästi häneen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden syistä ja mahdollisista vaikutuksista hoito- ja kasvatussuunnitelmaan ja asiakassuunnitelmaan. Jos tarvetta asiakassuunnitelman välittömään tarkistamiseen ilmenee, laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön tulee viipymättä ilmoittaa asiasta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Lasta koskevaa asiakassuunnitelmaa tarkistettaessa tulee arvioida erityisesti lapseen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden tavoitteiden toteutumista ja niiden vaikutusta asiakassuunnitelmaan.

Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet on tärkeää selvittää lastensuojeluyksikössä asuville lapsille ymmärrettävästi. Lapsilla tulee olla oikea käsitys rajoitustoimenpiteiden tarkoituksesta ja perusteista sekä siitä, että niiden käyttö perustuu laissa annettuun oikeuteen. Apulaisoikeusasiamies on ratkaisukäytännössään (4138/2/2009) katsonut, ettei lapsen ja huoltajan antama suostumus voi missään tilanteessa oikeuttaa rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Yksikön kirjalliset säännöt ja ohjeet

Lasten käyttäytymisen valvonta ja rajojen asettaminen perustuvat myönteiselle suhteelle lapsiin. Lasten ja nuorten itsemääräämisoikeuden toteutuminen ei tarkoita sitä, etteikö heillä olisi tai heille voitaisi asettaa oman ikä kautensa mukaisia velvoitteita ja vastuita arkipäivän asioissa kuten esimerkiksi ylösnousemisen, koulunkäynnin, kotiintulo- ja nukkumaanmenoaikojen tai kodinhoitotöiden osalta. Kasvatuksellisten rajojen tarkoituksena on nimenomaisesti kasvattaa eli tukea ja auttaa lasta toimimaan yhteisön jäsenenä, eikä itsetarkoituksellisesti rangaista lasta. Kasvatuksellisilla rajoilla ei puututa lapsen perusoikeuksiin, vaan kysymys on lapsen hoidon ja huolenpidon järjestämisestä. Henkilöstön on kasvatustehtävässään kyettävä asettamaan turvalliset, johdonmukaiset ja ymmärrettävät rajat lasten ja nuorten ei-hyväksyttävälle käyttäytymiselle.

Yksityisten sosiaalihuollon palveluntuottajien velvollisuus on yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 6 §:n mukaan pitänyt laatia omavalvontasuunnitelma, jonka yhtenä osana vaaditaan myös suunnitelma siitä, miten perusoikeuksien rajoittamisen tarvetta pyritään yksikössä vähentämään. Yksikölle on laadittava kirjallinen rajoitustoimenpiteitä koskeva menettelyohje, johon kirjataan päätöksentekomenettely ja ohjeet siitä, miten rajoitustoimenpiteet toteutetaan turvallisesti asiakkaan ihmisarvoa kunnioittaen. Jotta ero tavallisten kasvatustoimenpiteiden ja lakiin perustuvien rajoitustoimenpiteiden välillä olisi selvä, pitää yksikössä käytössä olevien kasvatustoimenpiteiden ja sääntöjen rikkomisesta aiheutuvien seurausten olla myös nähtävissä kirjallisina. Säännöt eivät saa olla mielivaltaisia tai liiallisia eikä niiden tarkoitus ja kesto voi olla sama kuin lastensuojelulaissa

Dnro 1731/05.00.00.01/2013

15.3.2013

tarkoitettujen rajoitustoimenpiteiden. Vaikka omavalvontaa ei toistaiseksi vaadita julkisilta sosiaalihuollon palveluilta, Valvira suosittelee, että myös julkisissa palveluissa otetaan käyttöön rajoitustoimenpiteiden käyttöä ohjaava omavalvonta.

Oikeus ylläpitää sosiaalisia suhteita

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuoltopaikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiansa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Lapsen sijaishuolto on järjestettävä niin, että sijoituspaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin (54 §).

Sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltopaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä.

Lapsella ja nuorella on oikeus saada ylläpitää hänelle tärkeitä sosiaalisia suhteita, joihin nuorten kohdalla myös seurustelusuhteet kuuluvat. Samanaikaisesti lasta on suojeltava kaikelta mahdolliselta seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamiselta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Tyttöjen ja poikien keskinäisen kanssakäymisen rajoittaminen kokonaan tai yleinen säännöissä asetettu kieltäminen eri sukupuolta olevan lapsen tai nuoren huoneessa ei ole hyväksyttävää. Sen sijaan esimerkiksi velvoite pitää ovet auki, mikäli huoneessa on useampia lapsia mahdollistaa sen seuraamisen, ettei tilanteisiin liity epäasiallisuuksia. Henkilöstön määrän on oltava riittävä, jotta siitä ei aiheudu rajoituksia lasten ja nuorten arkeen tai sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Oikeus päättää ulkonäöstään

Lasten ulkonäköä koskevia yleisiä kieltoja ja rajoituksia pitää arvioida lasten ja nuorten itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen näkökulmasta. Lapsen omaan ulkonäköön liittyvän sallitun ja kielletyn asian rajanvedossa korostuu lähtökohdانا henkilön laaja itsemääräämisoikeus, jota ei saa suhteettomasti rajoittaa. Yleinen kasvatuksellinen ohjaus yhteisiin keskusteluihin nuoren ulkonäköä koskevissa asioissa ja harkinta-ajan käyttö (ennen esim. hiusten värjäämistä) on asiallinen keino toteuttaa kasvatusvastuuta. Lävistysten ja tatuointien ym. kohdalla on huomioitava myös niiden ottamiseksi tarvittavat suostumukset. Lapsen ulkonäköön liittyviä muutoksia koskee siis yksilöllinen ja tapauskohtainen harkinta, jossa on korostettava lapsen ja nuoren itsemääräämisoikeutta. Täsmällisten perusteiden esittäminen kielloille on aina tarpeen.

Oikeus päättää käyttövaroistaan

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle (sijoitusta avohuollon tukitoimena, sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti), kunnan on huolehdittava, että hänen opintojaan ja harrastuksiaan tuetaan tarvittaessa taloudellisesti. Sen lisäksi lapselle tai nuorelle on lastensuoje-

Dnro 1731/05.00.00.01/2013

15.3.2013

lulain 55 §:n mukaan annettava hänen omaan käyttöönsä henkilökohtaisia tarpeita varten kalenterikuukaudessa käyttövaroja iästä ja kasvuympäristöstä riippuen vähintään seuraavasti:

- 1) alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan
- 2) 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain (580/2008) 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä (12.2.2010/88).

Alaikäisellä on oikeus itse päättää käyttövarojensa käytöstä. Käyttövarojen vähimmäismäärän maksamiseen ei saa liittyä vastikkeellisuutta, esimerkiksi työ- tai siivousvelvoitetta. Mikäli yksikössä on säännöissä/talontalvoissa määritellyt lasten siivousvuorot, on seuraus niiden noudattamatta jättämisestä tai muun velvollisuuden laiminlyömisestä oltava jokin kasvatuksellinen keino käyttövarojen vähimmäismäärästä pidättämisen sijaan. Käyttövarojen maksamisesta sijaisuuksina, esimerkiksi elokuvalippuina, on sovittava erikseen lapsen ja hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Lapsen aiheuttaman vahingon korvausvastuu määräytyy yhtäältä holhustoimesta annetun lain (442/1999) 2 §:n sekä 24 ja 26 §:n ja toisaalta vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 1 -2 §:n mukaan. Alle 18-vuotiaalla henkilöllä ei ole kelpoisuutta tehdä oikeudellisesti pitäviä sopimuksia tai muitakaan oikeustoimia. Lainsäätäjä on katsonut, että alaikäisiltä puuttuu sellainen henkinen kypsyyden taso, jota sopimuksen tekemiseen tarvitaan. Alaikäinen voi kuitenkin tehdä oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä. Apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan (Dnro 3572/4/11) ottanut kantaa asiaan ja toteaa, ettei lastensuojelulaitos voi sopia vahingonkorvauksesta yksin huostaan otetun nuoren kanssa, vaan asiasta tulee sopia huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa.

Lapsen sijoituspaikan on pidettävä kirjaa lapselle annettujen käyttövarojen maksamisesta. Lastensuojelulain mukaan kirjaukset on lähetettävä vuosittain tiedoksi 13 b §:ssä tarkoitetulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle (55 §).

Itsemääräämisoikeuden toteutuminen sijaishuollon laadun kriteerinä

Lastensuojeluyksiköiden on valvottava sisäisesti lastensuojelulain mukaisen rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Rajoitustoimenpiteiden edellytysten ja käytön osaamisen vahvistaminen ja niiden käytön tarpeen vähentäminen on sijaishuollon laadun kehittämistä. Lastensuojeluyksikön säännöllinen toimintatapojen kehittäminen, työnohjaus, henkilökunnan perehdyttäminen ja kouluttaminen sekä lasten kanssa keskusteleminen parantavat sijaishuollon lasten ja henkilökunnan arkea.

Lapsella on sijaishuollon aikana oikeus läheisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin, hyvään hoitoon ja koskemattomuuteen sekä fyysisen ja henkisen itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuteen. Lasten perusoikeuksien ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on osa lastensuojeluyksiköiden

Dnro 1731/05.00.00.01/2013

15.3.2013

hoito- ja kasvatustehtävää ja hyvän sijaishuollon tärkeimpiä kriteerejä. Lasten oikeusturvan toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että kasvatustehtävien ja sääntöjen rikkomisesta aiheutuvien seurausten sekä lainmukaisten rajoitustoimenpiteiden käytön välillä on selvä ero.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän on oltava yhteistyössä sijaishuoltoon sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa ja huoltajansa sekä sijaishuoltopaikan edustajan kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi (52 §). Lapselle on järjestettävä asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää muiden läsnä olematta ja keskustella häntä itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista (53 §). Erytisen tärkeää tämä on järjestää perhehoitoon sijoitetuille lapsille, koska sijaisperheessä, toisin kuin laitoshuollossa, ei ole useampia aikuisia, joiden puoleen kääntyä, jos sijaisperheen toimintaan liittyy ongelmia.

Lastensuojeluyksikön kasvatustehtävään ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuuksiin kuuluu, että lapselle kerrotaan ymmärrettävästi hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sijaishuollossa sekä siitä, että perustuslain takaamat perusoikeudet ja kansainvälisen lapsen oikeuksien sopimuksen määrittämät lapsen oikeudet koskevat myös häntä. Lisäksi 12 vuotta täyttäneelle lapselle on kerrottava hänen oikeudestaan hakea muutosta itseään koskeviin päätöksiin ja mahdollisuudesta tehdä asiakaslain (812/2000) 23 §:n mukainen muistutus saamastaan kohtelusta kunnassa tehtävään nimetylle viranhaltijalle. Muistutuksen tekemisestä huolimatta lapsella ja nuorella on oikeus kannella Eduskunnan oikeusasiamiehelle ja aluehallintovirastolle. Lapselle on annettava aluehallintoviraston, sosiaaliasiamiehen ja muiden laillisuusvalvojen yhteystiedot ja häntä on tarvittaessa opastettava asian hoitamisessa.

Johtaja *Katariina Rautalahti*
Katariina Rautalahti

Lakimies *Riitta Husso*
Riitta Husso

Lisätiedot

Lakimies Riitta Husso, puh. 0295 209 324
Tarkastaja Kristiina Ruuskanen, puh. 0295 209 627

Valviran selvitys Itsemääräämisoikeuden toteutuminen sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa palveluissa (Selvityksiä 1:2013)

Valviran valvontaohjelma: Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatustarve (4:2012)

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveysministeriö
Suomen Kuntaliitto
Aluehallintovirastot, ylijohtajat